

THE PERILS OF GLOBALIZATION

Arthur Mihăilă, Assist. Prof., PhD, "Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: This paper examines the impact of globalization on the economy and politics of the smaller states. In the process of globalization, the strong states try to gain economic advantages and to dominate the market of the weak states. In the context of open market, the international corporations are using political pressures to exploit the resources of the states and to eliminate the smaller national competitors. The direct effect of anti-competitive and abusive business practices used by international corporations is the poverty of population, corruption of officials and the emergence of radical political movements. As a result of globalization the smaller states are losing their cultural identity. All those perverse effects must be minimized and reversed if we want a healthy and harmonious global society.

Keywords: Globalization, Corporations, Democracy, Markets, International Competitiveness.

Nimeni nu poate nega faptul că globalizarea are numeroase efecte pozitive. Dizolvarea sau eliminarea barierelor dintre state a favorizat nu numai migrația forței de muncă ci și circulația ideilor și cunoștințelor științifice, răspândirea standardelor democratice și ale celor legate de drepturile omului precum și o mai bună comunicare între culturi. Globalizarea este un proces complex care are componente politice, economice, culturale și sociale¹. În societatea contemporană efectele globalizării se pot observa în toate domeniile vieții sociale.

Datorită eliminării barierelor comunicaționale acceptarea globalizării nu mai este o opțiune în statele democratice și chiar și în statele totalitare și autoritare izolarea față de influența externă este tot mai inefficientă. Suporterii globalizării trec însă cu vederea efectele negative ale acestui proces. Criticile aduse unor fenomene perverse care însoțesc globalizarea sunt întâmpinate de obicei cu ostilitate iar cei care le propagă sunt considerați extremiști radicali, eco-teroriști sau marxiști. Studiile obiective, însoțite de statistici, arată că, cel puțin în parte, criticii globalizării au dreptate. Globalizarea este însoțită și de importante efecte negative care pot fi combătute doar dacă le recunoaștem și adoptăm o atitudine proactivă. În cele ce urmează vom analiza aceste efecte separat însă, în realitate, ele se intercondiționează și se influențează reciproc.

Efecte economice ale globalizării

Procesul de globalizare a dus la formarea unor piețe globale, interdependente. Oportunitățile de afaceri au crescut pentru companiile care au putut să pătrundă pe aceste piețe. Această fenomen cuprinde câteva componente:

- Globalizarea piețelor
- Globalizarea producției
- Globalizarea investițiilor și exploatării resurselor
- Globalizarea sistemului bancar
- Globalizarea tehnologică și științifică

¹ A se vedea pentru detalii Robertson, Roland; White, Kathleen E., *What is globalization?* în *The Blackwell companion to globalization*, George Ritzer (ed.), Oxford, UK: Blackwell Publishing, 2007, pp. 54-67.

Globalizarea piețelor a dus la înlăturarea barierelor vamale protecționiste, pe de o parte prin înțelegeri economice bilaterale și pe de alta prin formarea unor piețe comune ale statelor dintr-o anumită zonă. Acest lucru a permis companiilor și corporațiilor să pătrundă pe piața altor state. Suporterii globalizării au subliniat faptul că globalizarea piețelor împreună cu globalizarea producției au dus la scăderea prețurilor la un mare număr de bunuri de consum făcându-le accesibile pentru cetățenul de rând din statele cu nivel de trai mai scăzut. În momentul de față chiar și cei din țările lumii a treia își pot permite să achiziționeze un telefon mobil sau un televizor produse de companii occidentale.

Chiar dacă acest lucru este adevărat, în realitate cele mai câștigate în urma acestui fenomen sunt marile corporații internaționale. Suporterii globalizării susțin că globalizarea piețelor ar duce la un proces de ”integrare economică” în urma căruia firmele din fiecare țară pot pătrunde pe alte piețe toți agenții economici având numai de câștigat. În fapt, în urma deschiderii piețelor, companiile din țările mici și sărace au trebuit să concureze cu coloșii din marile țări industrializate care au pornit un adevărat război economic, folosindu-se adesea de metode discutabile cum ar fi: prețul de dumping, înțelegerile monopoliste, mituirea oficialilor pentru obținerea unor contracte sau acordurile pentru împărțirea piețelor și surselor de aprovizionare. Aceste metode au putut fi folosite datorită faptului că legislația din domeniul economic din aceste țări, și în special din țările din lumii a treia sau din fostele țări comuniste era deficitară, nereglementând aceste domenii sau fiind afectată de vicii care au fost folosite cu succes de corporații.

Situația fostelor țări comuniste este relevantă din acest punct de vedere. Datorită faptului că în aceste țări nu s-a permis dezvoltarea proprietății private și a activității economice independente, după căderea comunismului nu existau agenți comerciali privați care să dispună de resursele financiare necesare investițiilor. Țările post-comuniste au constituit un adevărat ”teren virgin” pentru corporații, care au trebuit să concureze doar între ele sau cu coloșii proprietate de stat, administrați cu lipsă de interes și neglijență. Corporațiile străine au reușit în scurt timp să acapareze întreg sistemul economic al țărilor sărace în care au pătruns fiind limitate doar de cantitatea de capital alocat investițiilor de care dispuneau.

Efectul direct al globalizării piețelor pentru țările sărace a fost dispariția economiei proprii. Un exemplu edificator este situația României în care industria automobilelor a fost preluată de o firmă franceză și una americană, cea petrolieră de o firmă austriacă, cea a metalelor neferoase de firme rusești, etc. Firmele locale au dispărut una câte una nerezistând concurenței. Chiar și în domenii care nu necesită deținerea unei tehnologii de vârf, cum ar fi de pildă industria alimentară, cea a cosmeticelor sau a produselor textile, piața este dominată de firme străine.

Globalizarea producției este procesul prin care subansamblele unor produse finale sau chiar unele produse sunt manufacturate în alte țări decât cea a companiei producătoare. În cazul unor automobile, de pildă, anvelopele pot fi produse în Mexic, bujiile în România, motorul în Cehia, sistemul electric în Taiwan, ele urmând să fie asamblate în S.U.A. și să fie vândute drept automobile americane. În ultimele decenii producția multor bunuri s-a deplasat în țările Asiatice sau în țări ex-comuniste în care prețul forței de muncă este scăzut. Majoritatea telefoanelor mobile, televizoarelor și componentelor pentru calculatoare sunt produse în momentul de față în China sau Taiwan.

Acest proces este prezentat de guvernele țărilor în cauză drept un proces de investiții benefic pentru populație pentru că produce locuri de muncă. În realitate aceste locuri de muncă sunt prost plătite, salariul fiind stabilit în funcție de nivelul salariului local. De cele mai multe ori firmele străine își aleg o zonă săracă iar salariile sunt doar cu puțin mai mari decât salariul minim pe economie. De exemplu, în anul 2008, salariații de la firma Nokia din Jucu, județul Cluj, au solicitat mărirea salariului mediu brut, care era de 860 lei, o sumă modestă pe vremea aceea. Practici similare au fost raportate pe tot globul. În 1998 a izbucnit un scandal internațional atunci când s-a descoperit că firma Nike folosea în fabricile sale din mai multe țări copii, își plătea salariații cu salarii mizere și îi obliga să lucreze până la 12 ore pe zi. Pus în fața acestor dezvăluiri fondatorul firmei a fost nevoit să schimbe politica firmei și să ofere condiții mai bune de muncă salariaților².

Globalizarea producției este deci un proces de care profită mai mult corporațiile decât populația locală și este posibilă doar în contextul eliminării industriilor locale care dau naștere unei forțe de muncă excedentare. În cadrul acestui proces companiile profită și de prețul redus al materiilor prime sau a clădirilor necesare.

Globalizarea investițiilor și a exploatării resurselor constă în investiții făcute de o companie în alte țări. Companiile globale și în special corporațiile fac investiții în toate zonele globului. Atunci când investesc în țări în curs de dezvoltare ele pot obține cu sume mici profituri considerabile.

Marile corporații și fondurile de investiții din țările bogate au ajuns să dețină acțiuni ale întreprinderilor din majoritatea țărilor lumii aflându-se deseori în poziția de acționar majoritar.

Cele mai importante și profitabile investiții sunt cele în resurse minerale și zăcăminte petroliere. Între 2005 și 2011 prețul uraniului a crescut de 5 ori³ iar între 1999 și 2006 prețul minereului metalifer a crescut de aproximativ 3 ori⁴. Diverse prognoze pe termen lung prevăd faptul că în condițiile exploatării intensive ale resurselor minerale, petroliere și a gazelor naturale aceste zăcăminte se vor epuiza și în timp costul lor de exploatare va crește. Din această cauză în ultimul deceniu a început pe plan global o luptă de acaparare a resurselor naturale. La acest proces participă alături de marile puteri economice și unele țări aflate în ascensiune, în special China, Rusia și India.

Monopolizarea unor domenii este favorizată și de deținerea unor tehnologii avansate sau a unei puteri financiare care face posibilă câștigarea licitațiilor de către marile corporații. Un exemplu grăitor este cel al Corporației Chevron care s-a specializat pe extragerea gazelor de șist și a reușit să obțină permisiunea de explorare și exploatare a acestora în țări din Africa, America de sud, Asia și Europa. Printre țările care au cedat exploatarea gazelor de șist se află și România. În cazul României se poate observa că majoritatea resurselor naturale au fost cedate unor companii străine iar în cazul celor care nu au fost cedate se duc încă tratative. Chiar dacă marile puteri fac presiuni asupra țărilor mici pentru ca acestea să accepte cedarea

---

² A se vedea Rodriguez-Garavito, César, "Nike's Law: the anti-sweatshop movement, transnational corporations, and the struggle over international labor rights in the Americas" în *Law and Globalization from Below*, Boaventura de Sousa Santos and César A. Rodriguez-Garavito (eds), Cambridge: Cambridge University press, 2005, pp. 64-92.

³ Vezi <http://www.forexlive.com/blog/2014/04/29/fall-in-uranium-prices-points-to-slow-nuclear-restart-in-japan/>

⁴ Vezi <http://www.catapa.be/en/mining>

resurselor, deseori ele nu răspund cu aceeași monedă. De mai mult de 40 de ani S.U.A. au impus un embargou asupra vânzării de țiței, considerând petrolul o rezervă strategică, în condițiile în care această țară are rezerve considerabile de petrol dar în același timp membrii administrației americane fac presiuni în sprijinul corporațiilor care încearcă să obțină drepturi de exploatare ale petrolului în alte țări.

Globalizarea sistemului bancar se manifestă pe de o parte prin pătrunderea băncilor pe piețe de capital străine și pe de altă parte prin apariția unor organizații financiare internaționale. Procesul de globalizare este în acest caz similar proceselor descrise mai sus. Băncile din statele puternice au reușit treptat să elimine băncile locale din țările mai mici și să acapareze piața financiară. Băncile joacă un rol mai important decât alte corporații pentru că pot influența direct stabilitatea unor state. Cele mai puternice bănci au venituri mai mari decât valoarea produsului intern brut al unor țări. Prin presiuni sau metode ilegale ele reușesc deseori să impună adoptarea unor legi favorabile sau să obțină diverse alte privilegii.

În situații dificile instituțiile financiare împrumută statele cu sume mari de bani. Reversul medaliei îl reprezintă impunerea de condiții împovărătoare și uneori ingerințe în guvernarea țării. Unii autori au remarcat faptul că singurul scop al băncii care a împrumutat un stat este de a-și recupera investițiile fără să țină seama de interesele clientului. Măsurile impuse au de cele mai multe ori efecte negative. Majoritatea intervențiilor Fondului Monetar Internațional au fost criticate de către economiști din acest motiv, ele ducând uneori la rezultate dezastruoase⁵.

Globalizarea tehnologică și științifică se caracterizează prin faptul că unele tehnologii și brevete științifice se impun la nivel global. În procesul competiției economice companiile care oferă cele mai inovatoare produse ajung să își domine competitorii și, deseori, să își adjudece o mare porțiune din piață. Cercetarea de vârf necesită sume mari de bani și uneori cumpărarea de brevete de la alte firme. În aceste condiții firmele cu putere financiară mai redusă sunt eliminate rapid, nereușind să facă față concurenței. Statele sărace sunt din nou cele mai afectate și în acest caz.

Efectele politice ale globalizării

Sfera economicului nu poate fi separată de cea a politicului. Scopul guvernării este cel al asigurării binelui comun iar cel mai important mijloc de obținere al bunăstării generale este o politică economică înțeleaptă. În contextul globalizării sarcina factorilor de decizie politică este mult mai grea pentru că ei trebuie să țină seama nu numai de factorii interni ci și de diferite influențe externe.

Influențele externe sunt generate de guvernele străine care au interese în zona respectivă și de corporațiile internaționale, care prin puterea și resursele de care dispun au devenit un factor de influență important. Corporațiile fac presiuni pentru a obține resursele dorite sau pentru a impune adoptarea unor legi favorabile. De multe ori ele încalcă legea fără să fie pedepsite pentru că sunt sprijinite de oamenii politici aflați la guvernare.

---

⁵ A se vedea de pildă Chossudovsky, Michel, *The Globalization of Poverty and the New World Order*, 2nd ed, Pincourt, Quebec: Global Research, 2003; Stiglitz, Joseph, *Globalization and its Discontents*, New York: W. W. Norton & Company, 2002.

*Raportul global privind corupția din sectorul privat*⁶, redactat de Transparency Internațional în 2009, demonstrează faptul că corporațiile folosesc deseori corupția pentru a obține beneficii. Unul dintre numeroasele exemple oferite este cel al corupției din industria extractivă a petrolului și din cea minieră. În cazul Africii veniturile obținute prin exportul de petrol și minereuri în anul 2006 depășeau suma de 249 de miliarde de dolari. Cu toate acestea situația economică a țărilor africane nu s-a schimbat pentru că acestea au încheiat acorduri dezavantajoase cu corporațiile străine care au mituit oficialii. De obicei, în aceste cazuri corupția nu poate fi probată ci este doar intuită însă din când în când afacerile de corupție ies la iveală. Așa s-a întâmplat în 2003 când procurorii americani au descoperit că o firmă americană a făcut președintelui și unor miniștri din Kazahstan cadouri în valoare de 86 de milioane de dolari pentru a obține dreptul de extragere a petrolului în condiții avantajoase⁷.

Raportul Transparency Internațional enumeră zeci de alte cazuri răsunătoare din toate domeniile de afaceri. Corporațiile în cauză au plătit oficialii pentru a obține contracte sau pentru a trece cu vederea cazuri de poluare sau efectele nocive ale unor produse.

Pentru a își atinge scopurile corporațiile finanțează campaniile electorale ale unor oameni politici sau le oferă accesul la unele mijloace de mass-media pe care le controlează⁸.

Procesul de globalizare a dus la formarea unor asociații de state care au drept scop promovarea unor interese comune. Uniunea Europeană este rezultatul direct al acestei tendințe. Chiar dacă această organizație are la baze principii democratice în realitate deciziile sunt luate de statele mari iar cele mici trebuie să accepte directivele primite. În ultimii ani deciziile pe plan european au fost luate de tandemul Germania-Franța.

La nivel global se poate observa o delimitare a sferelor de influență ale marilor puteri care își impun deciziile cu mai multă sau mai puțină fermitate în funcție de situație.

Globalizarea politică a dus și la conflicte între civilizații, conflicte care au generat un nou val de terorism. Influențele occidentale au fost acceptate cu ușurință în Europa de Est sau în America latină pentru că aceste zone împărtășeau aceleași valori culturale și politice. În Orientul Mijlociu însă, ele au fost receptate ca un corp străin. În această zonă, care se mai află, din punct de vedere cultural, în Evul Mediu⁹ democrația a fost receptată ca un pericol iar drepturile omului ca o atingere adusă religiei islamice. Terorismul nu se limitează la zona islamică. Chiar dacă nu folosesc mijloace de aceeași amploare diverse mișcări radicale folosesc din când de violență. Mișcări separatiste (kurzii, bascii, etc.), grupări politice radicale sau secte religioase organizează atentate prin care doresc să atragă atenția. Posibilitatea comunicării globale, a transportului unor materiale explozibile sau arme peste granițe dar și cea a diseminării informației în lumea întregă face ca atentatele să poată fi organizate cu relativă ușurință.

---

⁶ *Global Corruption Report 2009: Corruption and the Private Sector*, Cambridge, New York: Cambridge University Press, 2009.

⁷ *Global Corruption Report 2009: Corruption and the Private Sector*, p. 55.

⁸ Pentru mai multe detalii privind metodele folosite de corporații pentru influențarea factorilor politici a se vedea Balanyá, Belén et al., *Europe Inc. Regional and Global Restructuring and the Rise of Corporate Power*, London: Pluto Press, 2000.

⁹ În țările fundamentaliste hoții sunt pedepsiți chiar și acum prin tăierea unei mâini iar femeile adulterine sunt omorâte prin lapidare în piața publică.

Efectele sociale ale globalizării

Cel mai important efect social al globalizării, subliniat în toate lucrările de analiză critică a fenomenului, este creșterea inegalității sociale. Într-o lucrare vastă dedicată subiectului¹⁰ Thommas Piketty arăta că decalajul dintre bogați și săraci se adâncește tot mai mult. Criza economică a accentuat acest fenomen însă el nu e de dată recentă. Piketty demonstrează cu ajutorul statisticilor că din secolul 17 a început să se contureze o tendință de micșorare a inegalității sociale. Această tendință a luat sfârșit în deceniul 7 al secolului XX când prăpastia dintre bogați și săraci a început să crească din nou. Creșterea decalajului se menține și acum când marile averi se concentrează în mâinile a tot mai puțini oameni iar majoritatea populației devine tot mai săracă.

Un alt efect pervers este dezvoltarea criminalității organizate transfrontaliere¹¹. Posibilitatea de circulație a oferit noi oportunități organizațiilor criminale. Produse contrafăcute, substanțe stupefiante, prostituate etc., sunt transportate peste graniță fără prea multe probleme. Bunurile furate pot fi deplasate rapid fiind vândute în scurt timp la mii de kilometri distanță de locul furtului.

Circulația persoanelor a cauzat probleme și pe piața muncii. De data asta sunt afectate țările bogate care se confruntă cu un influx de forță de muncă. Studiile sociologice arată că sunt afectate în special persoanele necalificate. Persoanele care au calificare superioară nu au probleme pentru că în aceste domenii este necesară cunoașterea limbii țării la un nivel avansat.

Sosirea unui număr mare de persoane necalificate în țările bogate a cauzat o ușoară creștere a xenofobiei și intoleranței. Românii care au lucrat în Italia, Franța și Marea Britanie au putut observa campanii electorale axate pe ideea expulzării străinilor sau limitării locurilor de muncă pentru străini. Din fericire aceste idei, care nici nu puteau fi puse în practică, datorită legislației europene, nu au fost acceptate decât de un număr relativ mic de oameni.

Efecte culturale ale globalizării

Globalizarea are și un puternic efect cultural. Încă din deceniul trecut diverși reprezentanți ai țărilor mici și-au manifestat îngrijorarea în privința pericolului pierderii identității culturale, a tradiției și a limbii.

În societatea contemporană limba engleză a devenit *lingua franca*, fiind folosită nu numai în mediul de afaceri ci și pe internet sau în comunitatea științifică. Termeni din limba engleză pătrund în limbajul de zi cu zi înlocuind termenii echivalenți. Unele țări au încercat să își protejeze limba promulgând legi ale purității lingvistice. Franța, de exemplu, a dus o politică agresivă refuzând să adopte chiar și termeni din domeniul informaticii. Chiar dacă au fost puse în aplicare în instituțiile oficiale aceste legi nu au avut efectul scontat pentru că nu au fost adoptate de populație¹².

¹⁰ Piketty, Thomas, *Capital in the Twenty-First Century*, Cambridge: Belknap Press, 2014.

¹¹ Pentru o analiză detaliată a se vedea Very Philippe; Monnet, Bertrand, "The Paradox of Honesty: How Multinationals Contribute to the Spread of Organised Crime" în *The Paradoxes of Globalization*, Eric Milliot and Nadine Tournois (eds), New York: Palgrave Macmillan, 2010, pp. 84-99.

¹² Pentru detalii a se vedea *Languages in a Globalizing World*, Jacques Maurais and Michael A. Morris (eds), Cambridge: Cambridge University Press, 2003.

Cultura națională este mult mai vulnerabilă în fața culturilor mari. Acest lucru se datorează faptului că pe piața culturală au pătruns cu ușurință marile corporații atrase de posibilele câștiguri financiare. Statele mici confruntate cu problema aceasta au abandonat lupta pentru promovarea culturii proprii din lipsă de fonduri.

Impunerea culturii occidentale, în special a celei americane a fost facilitată și de faptul că organele de mass media au fost cumpărate de către corporații internaționale care au pus în prim plan principiul profitului promovând producțiile comerciale. Eliminarea culturii locale nu este însă un proces ireversibil. În unele cazuri, tradițiile locale, cu aer ușor exotic, își găsesc o piață de desfacere fiind avantajate de monotonia și lipsa de imaginație a produselor culturale de masă.

Concluzii

Efectele negative ale globalizării pot fi sesizate cu ușurință însă tot la fel de ușor se poate sesiza și faptul că vina pentru aceste efecte nu o au doar marile corporații și statele mari. O mare parte din vină o au oamenii politici locali și societatea civilă lipsită de reacție în fața abuzurilor. Cu diverse ocazii, s-a putut observa faptul că o reacție puternică și promptă a societății civile i-a făcut pe cei răspunzători de încălcarea legalității sau eticii să dea înapoi.

Chiar dacă din punct de vedere economic sau politic țările mici nu pot concura cu cele mari ele pot face apel la moralitate și pot impune anumite standarde ale globalizării echitabile.

BIBLIOGRAFIE:

- Balanyá, Belén et al., *Europe Inc. Regional and Global Restructuring and the Rise of Corporate Power*, London: Pluto Press, 2000.
- Chossudovsky, Michel, *The Globalization of Poverty and the New World Order*, 2nd ed, Pincourt, Quebec: Global Research, 2003.
- Global Corruption Report 2009: Corruption and the Private Sector*, Cambridge, New York: Cambridge University Press, 2009.
- Holton, Robert J., *Making Globalization*, New York: Palgrave Macmillan, 2005.
- Languages in a Globalizing World*, Jacques Maurais and Michael A. Morris (eds), Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
- Law and Globalization from Below*, Boaventura de Sousa Santos and César A. Rodriguez-Garavito (eds), Cambridge: Cambridge University press, 2005.
- Piketty, Thomas, *Capital in the Twenty-First Century*, Cambridge: Belknap Press, 2014.
- Stiglitz, Joseph, *Globalization and its Discontents*, New York: W. W. Norton & Company, 2002.
- The Blackwell companion to globalization*, George Ritzer (ed.), Oxford, UK: Blackwell Publishing, 2007
- The Future of Globalization: Explorations in Light of Recent Turbulence*, Ernesto Zedillo (ed), London: Routledge, 2008.
- The Paradoxes of Globalization*, Eric Milliot and Nadine Tournois (eds), New York: Palgrave Macmillan, 2010.